

Аналіз проекту «Концепції системи кредитної кооперації»

1. Цілком неприйнятною є така теза:

«Кредитні спілки мають право надавати фінансові послуги як фізичним особам – членам кредитної спілки, так і іншим фізичним особам.

Кредитна спілка має право надавати фінансові послуги фізичним особам – не членам кредитної спілки виключно за умови наявності відповідної ліцензії».

Пояснення: появою у Проекті Концепції поняття «фізичних осіб - не членів кредитної спілки» заперечується сама ідея кредитних спілок як особливого різновиду кредитних кооперативів: кредитна спілка завжди надає послуги лише своїм членам-співвласникам. Інша справа – кооперативні банки, наприклад, у Німеччині, де є пайовики та клієнти. При цьому, клієнти не тільки не мають права брати участь в управлінні діяльністю банку, але й мають обмежені в порівнянні з пайовиками можливості щодо користування послугами банку. Натомість, з незрозумілих причин з тексту Концепції виключені асоційовані члени кредитних спілок в особі малих підприємств і фермерських господарств, яких в Україні, окрім кредитних спілок, кредитувати більше нікому.

2. Цілком неприйнятною є така теза:

«Подальша діяльність кредитних спілок як першого рівня системи кредитної кооперації повинна супроводжуватись: ...

наданням на законодавчому рівні можливості встановлювати граничні відсоткові ставки у разі виникнення кризових явищ та/або інших форс-мажорних обставин на ринку кредитної кооперації в цілому, а також щодо окремої кредитної спілки у разі застосування до неї заходу впливу у вигляді затвердження плану фінансового оздоровлення;».

Пояснення: появою у Проекті Концепції цього пункту встановлюється право законодавчо невизначеній особі на невизначеній основі та на невизначений період часу впливати на конкурентну ситуацію навколо одного із різновидів кредитних установ – кредитних спілок. Не зважаючи на невідповідність такої норми міжнародній практиці, в разі доцільності таких заходів, необхідно приймати рамкові закони з цього приводу, які однаковою мірою стосуватимуться всіх кредитних установ – банків, кредитних спілок, фінансових компаній, ломбардів. У той же час, заслуговує на підтримку ідея надати регулятору право впливати на розмір процентних ставок в окремих кредитних спілках у разі застосування до них заходу впливу у вигляді затвердження плану фінансового оздоровлення.

3. Незрозумілою є така теза:

«Подальша діяльність кредитних спілок як першого рівня системи кредитної кооперації повинна супроводжуватись:

встановленням виключного переліку видів фінансових послуг, що можуть надаватися кредитними спілками; ...»

Пояснення: чинною редакцією статті 21 Закону України “Про кредитні спілки” зазначене вище вже реалізовано. Інше питання, що залишається

дискутивним питання щодо самого переліку фінансових послуг, що можуть надаватися кредитними спілками.

4. Незрозумілою є така теза:

«Подальша діяльність кредитних спілок як першого рівня системи кредитної кооперації повинна супроводжуватись: ...

посиленням касової дисципліни кредитних спілок та переходом переважно на безготівкову форму обслуговування своїх членів та клієнтів;...»

Пояснення: поява в Проекті Концепції цього пункту потенційно може зумовити невиправдану необхідність впроваджувати у діяльності кредитних спілок додаткові технології, пов'язані з переведенням грошового обігу у безготівкову форму. В свою чергу, це зумовить надлишкове фінансове навантаження на невеликі кредитні спілки та їхніх членів, що відповідно працюють та проживають у сільській місцевості.

5. Незрозумілою є така теза:

«Подальша діяльність кредитних спілок як першого рівня системи кредитної кооперації повинна супроводжуватись: ..

посиленням вимог до кредитних спілок, які мають намір провадити діяльність по залученню внесків (вкладів) на депозитні рахунки;...»

Пояснення: це положення не є конкретним та зрозумілим. Необхідно чітко визначити напрями та критерії посилення ліцензійних вимог до кредитних спілок.

6. Цілком неприйнятною є така теза:

«Подальша діяльність кредитних спілок як першого рівня системи кредитної кооперації повинна супроводжуватись: ...

встановленням граничної кількості фізичних осіб, які одночасно можуть бути членами однієї кредитної спілки, що сприятиме забезпеченню якісного корпоративного управління;...»

Пояснення: історія світового кредитного руху знає тільки один такий прецедент – обмеження членства на рівні 2000 осіб у споживчих кредитних кооперативах Росії. Згодом це обмеження було зняте як таке, що не дає реального ефекту для мінімізації фінансових і операційних ризиків у діяльності кредитних спілок, а натомість зумовлює штучне гальмування їхнього розвитку у відповідному регіоні та знижує їхню здатність до ефективного обслуговування своїх членів. Крім цього, залишається незрозумілим, що фізично має відбутися із кредитною спілкою, яка протягом 10-12 років успішно працювала в межах кількох районів однієї області та на сьогодні об'єднує 8-10 тисяч членів, у разі практичної реалізації зазначеного вище положення Проекту Концепції

7. Цілком неприйнятною є така теза:

«Подальша діяльність кредитних спілок як першого рівня системи кредитної кооперації повинна супроводжуватись: ...

встановленням повної матеріальної відповідальності всіх членів кредитної спілки за результати її діяльності; ...»

Пояснення: історія світового кредитного руху знає подібний приклад, який було запроваджено більш, ніж сто років тому у так званих сільських кредитних

кооперативах «райфайзенівського типу»: кооператив працював виключно на залучених ззовні коштах, а самі члени, не вносячи власних грошей у оборот кооперативу, в той же час брали на себе повну солідарну відповідальність за зобов'язаннями кооперативу перед зовнішніми кредиторами. Натомість кредитні кооперативи моделі Шульце-Деліча, правонаступниками яких якраз і є сучасні кредитні спілки, в основному формували свою ресурсну базу за рахунок коштів, що вносилися самими членами. У кооперативах цього типу завжди застосовувалася лише обмежена відповідальність членів за результати діяльності кооперативу в межах внесених ними коштів у капітал кооперативу.

8. Цілковим неприйнятною є така теза:

«Подальша діяльність кредитних спілок як першого рівня системи кредитної кооперації повинна супроводжуватись: ...

забезпеченням права кредитної спілки у разі отримання нею непокритих збитків вимагати від всіх її членів, дотримуючись принципу рівноправності, здійснення безповоротних додаткових внесків до капіталу, що використовуються виключно на покриття таких збитків. У разі невиконання зазначеної вимоги кредитна спілка та її члени несуть відповідальність відповідно до законодавства, у тому числі до кредитної спілки та її посадових осіб можуть застосовуватись заходи впливу та інші санкції; ...»

Пояснення: надане вище (п.7). Крім цього, важко уявити судовий процес із примусового стягнення несплачених кількома тисячами членів кредитної спілки безповоротних додаткових внесків до капіталу.

9. Цілковим неприйнятною є така теза:

«До другого рівня системи кредитної кооперації належать об'єднані кредитні спілки та спеціалізована установа другого рівня...»

Пояснення: Залишається незрозумілим, чому із тексту Концепції вилучено згадування про кооперативні банки як елемент системи кредитної кооперації другого рівня. Інша справа, що необхідно усунути невиправдані перешкоди у створенні кредитними спілками кооперативних банків, які існують в силу існуючої на сьогодні територіальної обмеженості діяльності таких банків.

10. Незрозумілою є така теза:

«Учасники другого рівня системи кредитної кооперації зобов'язані забезпечити доступ кредитних спілок до фінансових ресурсів у випадку наявності проблем з ліквідністю та платоспроможністю... »

Пояснення: незрозуміло, у зв'язку з чим і на якій підставі в учасників другого рівня системи кредитної кооперації у разі відсутності доступу до необхідних зовнішніх ресурсів буде виникати зазначене вище зобов'язання. Адже в Концепції немає аналогічної імперативної норми про обов'язковість, у разі потреби, рефінансування учасників другого рівня системи кредитної кооперації з боку Держави чи Національного банку України.

11. Цілковим неприйнятною є така теза:

«Об'єднані кредитні спілки не мають права виключати із своїх членів кредитні спілки, які мають проблеми з фінансовими нормативами, платоспроможністю та ліквідністю.»

Пояснення: об'єднані кредитні спілки не можуть бути обмежені у своєму праві позбавляти членства ті кредитні спілки, що не дотримуються статутних вимог та рішень органів управління об'єднаної кредитної спілки. Тим більше не виправдано залишати таке право лише щодо тих кредитних спілок, які не мають проблем з фінансовими нормативами, платоспроможністю та ліквідністю.

12. Цілком неприйнятною є така теза:

«Кредитні спілки та/або об'єднані кредитні спілки можуть утворювати лише одну спеціалізовану установу другого рівня, яка забезпечує підтримку ліквідності та платоспроможності кредитних спілок та у якій кредитні спілки зобов'язані вести свої поточні рахунки.»

Пояснення: зазначена норма створює монопольні умови для «спеціалізованої установи другого рівня», що в силу тих чи інших причин буде утворена першою.

13. Цілком неприйнятною є така теза:

«Організаційна інтеграція системи кредитної кооперації забезпечується формуванням потужних асоціацій кредитних спілок. Кредитні спілки, які мають намір отримати ліцензію на залучення внесків (вкладів) на депозитні рахунки повинні бути членами однієї з всеукраїнських асоціацій кредитних спілок. У разі, якщо Уповноваженим органом буде надано статус саморегулювальної організації всеукраїнській асоціації кредитних спілок, кредитна спілка, яка має намір отримати ліцензію на залучення внесків (вкладів) на депозитні рахунки, має бути членом такої всеукраїнської асоціації кредитних спілок.

При цьому, Уповноваженим органом може бути наданий статус саморегулювальної організації всеукраїнській асоціації кредитних спілок. При цьому, необхідно створити модель саморегулювальної організації, в якій передбачити вимоги до структури, ресурсів, у тому числі кадрових, наявності власних правил, програм, а також наявності власних стабілізаційних фондів.»

Пояснення: дана теза є незрозумілою і не виправданою з огляду на те, що факт отримання ліцензій кредитними спілками не має жодного відношення до їх формальної приналежності до членства у тій чи іншій добровільній всеукраїнській асоціації, яка самостійно визначає свої завдання і пріоритети. Може ставитися вимога лише щодо обов'язкового членства у саморегулювальній організації кредитних спілок (СРО). І навіть це у прив'язці до процесу видачі ліцензій має сенс лише у тому випадку, коли СРО з боку регулятора будуть делеговані повноваження щодо здійснення повноцінної передліцензійної підготовки.

14. Цілком неприйнятною є така теза:

«З метою захисту членів та клієнтів кредитних спілок передбачити, що спори за кредитними та депозитними договорами, укладеними між кредитною спілкою та фізичними особами, можуть розглядатися лише тим третейським судом, що створений всеукраїнською асоціацією кредитних спілок, якій Уповноваженим органом надано статус саморегулювальної організації.»

Пояснення: ця теза має сенс лише у тому випадку, якщо СРО офіційно в межах делегованих регулятором повноважень прийме на себе відповідні функції в сфері захисту прав членів кредитних спілок, в тому числі у їхніх спорах з кредитними спілками – членами СРО. Однак, навіть в цьому разі існуватиме системний конфлікт інтересів, оскільки діяльність СРО фінансується за рахунок відрахувань кредитних спілок, а не внесків їхніх членів.

15. Незрозумілою є така теза:

«Механізм гарантування внесків (вкладів) на депозитні рахунки членів та клієнтів кредитних спілок впроваджується шляхом створення Фонду гарантування вкладів. Участь у Фонді гарантування вкладів для кредитних спілок, які мають право провадити діяльність по залученню внесків (вкладів) на депозитні рахунки, є обов'язковою.»

Пояснення: фраза ідентична діючій редакції Концепції від 2006 року. Однак, на цей момент уже існує законопроект №3265 «Про Фонд гарантування вкладів членів кредитних спілок», який концептуально підтриманий ключовими державними органами, в тому числі Держфінпослуг, та організованим ринком кредитних спілок. Залишається незрозумілим, чому в новій редакції Концепції питання утворення та діяльності загальнодержавної системи гарантування вкладів кредитних спілок не викладаються з достатнім рівнем деталізації щодо організаційних засад і функціональної моделі такої системи.

16. Цілком неприйнятною є така теза:

« З метою реалізації Концепції необхідно:

розробити проект Закону України «Про кредитні спілки» у новій редакції, яким, зокрема, обмежити розмір відсоткових ставок за наданими кредитними спілками фінансовими послугами, встановити повну матеріальну відповідальність членів органів управління та безпосередньо членів кредитних спілок за результат діяльності таких кредитних спілок, зокрема шляхом встановлення обов'язковості внесення всіма членами кредитної спілки внесків, що використовуються на покриття збитків кредитної спілки, встановити, що загальні збори вважаються правомочними, якщо на них присутні особисто більше половини вкладників кредитної спілки та зобов'язати кредитні спілки надсилати повідомлення про скликання загальних зборів їх вкладникам виключно рекомендованими листами; ...»

Пояснення: надане вище (п.2, 6, 7, 8). Крім цього, видається сумнівною ідея щодо прив'язки факту правомочності загальних зборів членів кредитної спілки до особистої присутності на зборах більше половини вкладників.

17. Незрозумілою є така теза:

« З метою реалізації Концепції необхідно:

розробити проект Закону України «Про Фонд гарантування вкладів» з метою забезпечення гарантування внесків (вкладів) на депозитні рахунки членів та клієнтів кредитних спілок; ...»

Пояснення: надане вище (п.15).

18. Цілком неприйнятною є наступна теза:

«З метою реалізації Концепції необхідно:

... обмежити кількість членів в кредитних спілках з подальшим приведенням їх діяльності у відповідність до вимог законодавства;...»

Пояснення: надане вище (п.6).

19. Незрозумілою є така теза:

«З метою реалізації Концепції необхідно:

... ініціювати внесення змін до нормативно-правових актів Національного банку України та Міністерства фінансів України в частині посилення касової дисципліни кредитних спілок; ...»

Пояснення: надане вище (п.4).

20. Незрозумілою є наступна теза:

«З метою реалізації Концепції необхідно:

... посилити систему внутрішнього контролю за діяльністю кредитних спілок та їх органів управління; ...»

Пояснення: ця теза в цілому заслуговує на увагу, але потребує обов'язкової деталізації у новій редакції Концепції.

21. Незрозумілою є така теза:

«З метою реалізації Концепції необхідно:

... забезпечити прозорість та відкритість діяльності кредитних спілок, у тому числі через мережу Інтернет; ...»

Пояснення: ця теза в цілому заслуговує на увагу, але потребує обов'язкової деталізації у новій редакції Концепції.

22. Незрозумілою є наступна теза:

«З метою реалізації Концепції необхідно:

... запровадити систему підтримки ліквідності та платоспроможності кредитних спілок та організувати її ресурсне забезпечення; ...»

Пояснення: ця теза в цілому заслуговує на увагу, але потребує обов'язкової деталізації у новій редакції Концепції. Якщо мова йде про діяльність СРО та фінансових установ другого рівня системи кредитної кооперації, то це варто чітко і однозначно вказати. Якщо мова йде про інші механізми, то вони підлягають мінімальному опису в розрізі їхньої організаційної та функціональної моделі. Крім того, важливо розшифрувати, яким саме чином планується організувати ресурсне забезпечення системи підтримки ліквідності та платоспроможності кредитних спілок.

23. Цілком неприйнятною є така теза:

«З метою реалізації Концепції необхідно:

...визначити місце і роль об'єднаних кредитних спілок та спеціалізованої установи другого рівня у системі кредитної кооперації і внести відповідні зміни до актів законодавства;»

Пояснення: надане вище (п.9).

24. Незрозумілими є такі тези:

«З метою реалізації Концепції необхідно:

...

розвинути зовнішній контроль якості аудиторських послуг, впровадити системи проведення розслідувань та відповідальності аудиторів;

розробити проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про третейські суди», яким передбачити, що спори за кредитними та депозитними договорами, укладеними між кредитною спілкою та фізичними особами, можуть розглядатися лише тим третейським судом, що створений всеукраїнською асоціацією кредитних спілок, якій Уповноваженим органом надано статус саморегулювальної організації;

....

розширити практику застосування Уповноваженим органом таких заходів впливу як вимога скликання позачергових зборів членів кредитної спілки, відсторонення керівництва від управління кредитною спілкою і призначення тимчасової адміністрації, затвердження плану відновлення фінансової стабільності кредитної спілки;

опрацювати питання перегляду принципів діяльності Бюро кредитних історій та покращити їх роботу шляхом централізації;

запровадити оперативний моніторинг об'єднаннями кредитних спілок публікацій у засобах масової інформації, реклами та інших інформаційних матеріалів, оприлюднених стосовно діяльності кредитних спілок, з метою протидії випадкам поширення недостовірної інформації, яка може увести в оману дійсних та потенційних членів і клієнтів кредитних спілок. ...»

Пояснення: ці тези в цілому заслуговують на увагу. Але з незрозумілих причин вони згадуються лише в переліку заходів в той час, як у попередніх розділах Концепції існування такого роду проблем по суті не обґрунтовується. Крім того, незрозуміло, яке відношення до спеціальної Концепції з питань діяльності системи кредитної кооперації має питання перегляду принципів діяльності Бюро кредитних історій.